

Werk

Label: Other

Jahr: 1955

PURL: https://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?31311157X_0080|log83

Kontakt/Contact

[Digizeitschriften e.V.](#)
SUB Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen

✉ info@digizeitschriften.de

ZPRÁVY

SEDMDESÁT LET PROF. ING. DR. FRANTIŠKA KADEŘÁVKA

Dne 26. června tohoto roku dožil se sedmdesáti let plodného života profesor deskriptivní geometrie na fakultě inženýrského stavitelství v Praze, Ing. dr. FRANTIŠEK KADEŘÁVEK. Narodil se v roce 1885 v Praze II, jako syn manželů VÁCLAVA a MARIE KADEŘÁVKOVÝCH. Otec prof. Kadeřávka, vyučený kovář, zámečnický a truhlář byl zaměstnán jako sluha na české chirurgické klinice profesora WEISE a syn František rád chodil tatínkovi pomáhat navíjet obínadla, čistit operační nástroje a podobně. Tak se dostal po prvé František Kadeřávek na vysokoškolskou půdu, která se stala později jeho životním pracovištěm. Sympatie k lékařství, které si odtud Kadeřávek odnesl, odrazilo se později v určitém úseku jeho bohaté činnosti.

Protože byl František nadaný hoch, dal ho otec studovat na první českou reálku v Praze v Ječné ulici, kde byl tehdy ředitelem náš známý geometr VINCENC JAROLÍMEK. Jako většina chudých a nadaných studentů, byl i František Kadeřávek nucen již na reálce přivydělávat si kondicemi. V roce 1902 složil maturitní zkoušku s vyznamenáním a stal se posluchačem techniky, kde studoval strojní obor. I zde byl Kadeřávek jedním z nejlepších studentů.

Velmi mnoho by se toho dalo napsat z bohatých vzpomínek profesora Kadeřávka, zejména o líčení národnostního boje z dob jeho studií na reálce a pak na technice v éře mocnářství Rakousko-Uherského.

Na podzim 1905 složil Kadeřávek úspěšně první státní zkoušku. Vědychtivému duchu studenta Kadeřávka to však nestačilo. Mimo předměty státní zkoušky studoval ruštinu a angličtinu u básníka SLÁDKA, elektrodynamiku u ZENGERA, stereotomii u ŠOLÍNA, dále geodesii, technické kreslení, počet pravděpodobnosti a elektrotechniku. Jeho oblíbenými obory však byla deskriptivní geometrie a matematika. Proto v létech 1905—1907 navštěvoval filosofickou fakultu, tehdy ještě Karlo-Ferdinandovy university, kde jeho učiteli matematiky byli profesor PETR a SOBOTKA. Deskriptivní geometrie se na universitě tehdy ještě nepřednášela. Kromě toho studoval pedagogiku, etiku, školskou hygienu, českou literaturu, německou konversaci a historii německé literatury. Dne 25. června 1908 složil státní zkoušky předepsané pro profesory středních škol z matematiky a deskriptivní geometrie a dosáhl v těchto předmětech aprobace.

Jako student, zajímal se František Kadeřávek o práce našeho velikého geometra, profesora PELZE. Výsledkem toho bylo, že na jaře 1906 napsal svoji první práci z oboru geometrie „Zcela elementární důkaz Pelzova rozšíření Dandelinovy věty“, kterou odevzdal profesoru Petrovi. Touto prací na sebe upozornil profesora Pelze, který poznal značné schopnosti mladého Kadeřávka a navrhl ho od 1. října 1906 za asistenta vysoké školy technické.

Nebylo snad spolku nebo studentského podniku, kde by Kadeřávek chyběl. Jako asistent zúčastnil se Kadeřávek jako člen „volného sdružení asistentů českých vysokých škol“ urputného boje za zvýšení platů asistentů, za zvětšení počtu asistentských míst na vysokých školách technických, za přidělení přednáškových místností a vůbec za zvýšení existenční úrovně české techniky. V rámci těchto akcí dosáhl asistent Kadeřávek i toho, že na české technice byly zavedeny přednášky „Vybrané stati z projektivní geometrie“ a „Vybrané stati z deskriptivní geometrie“ které byly povinné pro posluchače učitelství na středních školách. Tyto přednášky zahájil pak profesor Jarolímek. Zásluhou Kadeřávkovou bylo, že vybrané stati z deskriptivní geometrie byly za přispění profesora Sobotky povoleny a zavedeny i na filosofické fakultě Karlo-Ferdinandovy university v Praze. Jako asistent vypracoval Kadeřávek veškeré obrázky do přednášek profesora Jarolímka a profesora Procházky vydávaných tiskem a rovněž tak obrázky do učebnice deskriptivní geometrie pro techniky od obou zmíněných profesorů. Od roku 1909 až do 31. března 1917 suploval Kadeřávek Jarolímkovy přednášky z deskriptivní geometrie. Za Jarolímka pak i zkoušel jak na technice, tak i v komisi pro profesory kreslení.

V říjnu 1910 byl Kadeřávek promován na doktora věd technických a v roce 1910—1911 zastupoval v přednáškách profesora Procházku, který byl tehdy rektorem. V témž roce vstoupil prof. Kadeřávek do Pražské tělocvičné jednoty Sokol a trochu později do Umělecké Besedy. V květnu 1912 se habilitoval pro obor synthetické geometrie a konal od té doby povinné docentské přednášky z deskriptivní geometrie.

Posilu v boji proti německým snahám za Rakouska-Uherska hledal prof. Kadeřávek i ve sblížení slovanských studentů pražských. Proto usiloval organizováním oblíbených slovanských večerů v Sokole, aby Slovinci, Rusové, Bulhaři, Chorvaté, Poláci, Srbové, Lužičtí Srbové a Slováci si uvědomili, že jsou členy veliké slovanské rodiny, která musí spolu držet a bojovat proti tehdy sílícímu tlaku germanisace.

Když vypukla první světová válka, měl prof. Kadeřávek jako člen výboru Jednoty a jako člen sboru pro postavení Husova pomníku časté policejní prohlídky a konečně jako politicky podezřelý byl odveden a poslán do Chomutova. Vrátil se však na štěstí odtud právě před odchodem na frontu, protože se podařilo uvolnit jej pro přednášky na technice s povinností pomáhat v ústavu pro zmrzačené, který tehdy založil prof. R. JEDLIČKA. Na technice konal

přednášky pro studenty-vojáky na dovolené. V roce 1917 byl Kadeřávek jmenován mimořádným profesorem ad personam s nejmenším platem a s povinností vykonávat práce asistentské. Jak říká prof. Kadeřávek, dělal si asistenta sám u sebe.

Po válce pomáhal prof. Kadeřávek zahladit stopy války. Přednášel proto deskriptivní geometrii všude, kde toho bylo třeba na vysokých školách technických (na inženýrském stavitelství, architektuře, lesním inženýrství), na Akademiích výtvarných umění a později na vysoké škole pedagogických studií. Až do roku 1937 přednášel deskriptivní geometrii a matematiku pro kandidáty profesury kreslení. Od 1. ledna 1921 byl jmenován řádným profesorem deskriptivní geometrie na technice a v letech 1921—1924 členem komise pro kandidáty učitelství na středních lesních školách; roku 1923 byl jmenován členem zkušební komise pro kandidáty učitelství na středních školách, kde pracoval až do roku 1945. V roce 1923 byl poctěn členstvím v Královské české společnosti nauk.

Od roku 1920 až do dnešních dob s výjimkou let okupace, kdy byly české vysoké školy uzavřeny, vypisuje prof. Kadeřávek každoročně ceny za nejlepší rysy a modely posluchačů, ceny, které hradí ze svého. V ústavu deskriptivní geometrie a stereotomie prof. Kadeřávka nebyla v letech první republiky nikdy nouze o domonstrátory a pomocné vědecké síly a to proto, že tyto zaměstnance částečně honoroval profesor Kadeřávek ze svého. Činil to ovšem tak, že jeho domonstrátoři neměli ani tušení, že jejich měsíční odměna za práci nepochází z rektorátu.

Přišel rok 1939 a s ním hrozná léta okupace a druhé světové války. Prof. Kadeřávek je trnem v očích nepřátel. Nasvědčuje tomu skutečnost, že byl dán do t. zv. příkaznosti, že mu byla vyměřena minimální pense a že byl podrobován častým prohlídkám gestapa. Dobu okupace snášel prof. Kadeřávek těžce na zdraví. Přesto ale neohroženě pomáhal svým bývalým studentům a budoucím vysokoškolákům, aby se připravili k rychlému dostudování po válce. Je dnes dobře známa tehdejší činnost prof. Kadeřávka ve Studentském zdravotním ústavě, kde pracoval již od února 1921 jako pokladník. Za okupace se v tomto ústavu podporovali tajně příslušníci persekvovaných rodin. Když někteří klesali na mysli, našli vždy v prof. Kadeřávkově odvážného optimistu.

Po válce v r. 1945 stojí prof. Kadeřávek v čele pracovníků, kteří měli za úkol otevřít v nejkratší době české vysoké školy pražské. Prof. Kadeřávek splnil s elánem tento úkol za tři týdny. Bohužel však brzy nato vzala její choroba z víry vysokých škol, takže nemohl zastávat ani úřad rektora Českého vysokého učení technického a trvalo přes rok, než se jeho otřesené zdraví zlepšilo. Ale již v roce 1947 opět přednáší, organizuje oslavu dvoustletého výročí zakladatele deskriptivní geometrie GASPARD MONGE, stará se iniciativně o dar Karlově universitě atd. Ze všech svých sil pomáhal prof. Kadeřávek odstraňovat následky války a převést školy do klidného prostředí.

Veliká většina našich deskriptivářů prošla Kadeřávkovými přednáškami a skládala u něj státní zkoušky. Mnoho set našich inženýrů poznalo profesora Kadeřávka jako znamenitého učitele, vychovatele a člověka s dobrým srdcem. Vždyť péče o svěřenou mládež nekončila u prof. Kadeřávka nikdy v posluhárně. Staral se vždy o studenty a hmotně je podporoval, rozprávěl s nimi o jejich starostech a radil jim. V tom právě jevila se jeho hlavní činnost jako dlouholetého člena správního výboru Hlávkových kolejí. Studenti mají prof. Kadeřávka rádi, protože u něho nacházeli vždy oporu ve svých těžkých chvílích. Proto dnes při jeho sedmdesátých narozeninách, vzpomínají na něj srdečně a přejí mu upřímně do dalších let mnoho zdraví a dalších úspěchů na poli jeho bohaté činnosti.

Vědecká činnost profesora Kadeřávka je charakterisována těmito směry: práce v synthetické geometrii, aplikace geometrie ve výtvarném umění, studie o význačných představitelích české geometrie a našeho veřejného života.

Synthetická geometrie s jejími methodami užitými na problémy deskriptivní geometrie nebo na vyšetřování vlastností křivek a ploch je vlastním oborem studia prof. Kadeřávka. S opravdovým zájmem o podstatu věci přistupoval ke každé úloze a s velikým úsilím hledal a našel jednoduché intuitivní prostředky k odvození hlavního výsledku. Zřetel k názornému a jednoduchému vytváření složitých útvarů jeví se zejména v pracích o součtových křivkách a plochách a o plochách klínových, které jsou jeho objevem v posledních letech a které mají velký význam v theorii skořepin. Dalším důležitým rysem geometrických prací profesora Kadeřávka je zřetel k potřebám praxe. Všimneme-li si tematiky jeho publikací, vidíme, že ve většině studované látky dával důraz na řešení takových úkolů, které potřebovala technická nebo lékařská praxe nebo které vyžadovaly výklady deskriptivní geometrie konané pro studenty vysokých škol technických a pro studenty učitelství deskriptivní geometrie na středních školách. Vzácné porozumění pro potřeby inženýrské praxe a školy dávalo prof. Kadeřávkovi vhodnou problematiku a cenné výsledky praxi. V oboru synthetické geometrie publikoval prof. Kadeřávek řadu hodnotných prací. V těchto pracích se zabýval jednak teorií křivek a pak hlavně speciálními plochami, jejichž vlastnosti odhaloval v rámci synthetické geometrie elegantními a zcela původními methodami. Spolu s profesorem KLÍMOU a KOUNOVSKÝM publikoval obsáhlou učebnici deskriptivní geometrie (ve dvou dílech), která je skutečným kompendiem tohoto oboru v mezinárodním měřítku. Z mnoha partií této učebnice, které zpracoval prof. Kadeřávek, vyniká svojí originalností hlavně část jednající o stereotomii. Celé toto dílo má charakter monografie a nemá pro šíří své látky i methodu zpracování obdoby.

Profesor Kadeřávek našel velikou zálibu ve výtvarném umění. Tato záliba harmonisovala jeho geometrické zájmy, nebyla však nikterak pohodlná. Nespokojila se pouze přijímáním kladných hodnot výtvarného umění, ale vedla

ke kritickému rozboru výtvarných prací, k jejich geometrické abstrakci a také ke snaze pomoci výtvarníkům pochopit hlouběji způsoby zobrazovací, kterých užívají, a seznámit je s abstrakcí útvarů, s kterými pracují a které nacházejí v prostoru, ve světě. Proto přednášel prof. Kadeřávek na Akademii výtvarných umění a proto vznikly jeho knihy pro malíře, sochaře, architekty a přátele umění. Jsou to knihy: *Perspektiva, Relief, Geometrie a umění v dobách minulých, Prostorová perspektiva a reliéfy* (spolu s B. KEPREM). V poslední jmenované knížce je mimo jiné prof. Kadeřávkem velmi zdůrazněna i starost o vzhled Václavského náměstí, poškozeného bombardováním a snaha, aby úprava byla správná a odpovídala starým krásným vzorům, jako na př. náměstí Capitolu od MICHEL-ANGELA v Římě. Geometrická látka všech těchto knih je proložena studiemi historickými a dokumentována řadou výtvarných prací umělců všech dob a národů. Na nich ilustruje prof. Kadeřávek užití vykládaných method v malířství, sochařství a v architektuře nebo oprávněnost svých myšlenek; současně sleduje historický vývoj zobrazovacích method v umění. Knihy jsou vypraveny vzorně obrazovými přílohami, které prof. Kadeřávek opatřil na svých četných studijních cestách po Evropě a v Turecku. Těmito knihami vyplnil prof. Kadeřávek jedinečným způsobem citelnou mezeru v naší literatuře a ukázal tak široké umělecké veřejnosti podstatu zobrazovacích method a jejich užití v umění. Nesmírně se tak zasloužil o theoretickou výuku našich výtvarníků a poskytl rovněž našim učitelům deskriptivní geometrie na školách vhodnou látkou k aplikaci. Všude ve svých publikacích klade prof. Kadeřávek velký důraz na názornost výkladu.

Třetí druh publikací prof. Kadeřávka jsou jeho články a knížky z historie jednotlivců našeho národního života. Prof. Kadeřávek, jako vzdělavatel Sokola Pražského měl příležitost zamýšlet se nad osudy mnohých našich velkých lidí, nad jejich činností a úspěchy i nezdary. Ukazoval při tom v Sokole bojovnost význačných představitelů českého národa mladým lidem a rozněcoval tak v nich národní uvědomění a hrdost. Tak vznikly články o FÜGNEROVI, TYRŠOVI, MÁNESOVI, o geometru SKUHERSKÉM atd. a v poslední době knížka *Úvod do dějin rýsování a zobrazovacích method*.

Velikou zásluhou prof. Kadeřávka je, že se stal průkopníkem technicky poji-mané deskriptivní geometrie v přednáškách pro České vysoké učení technické, což byl zásah téměř převratný, zejména když před ním se dostávala deskriptivní geometrie na technice pochybnou filosofií TILŠEROVOU bezmála na zcestí. Schopnost prof. Kadeřávka aplikovat geometrii na technickou praxi je zcela jedinečná, o čemž svědčí na př. nedávná jeho knížka o geometrii v lékařské prothetice (kterou napsal s doc. dr. K. HAVLÍČKEM). V poslední době stále pracuje dál v úzkém styku s Kloknerovým výzkumným ústavem (nyní pracovištěm Akademie) v oblíbených plochách stavebně inženýrské praxe, o kterých napsal rovněž knížku, a s odb. asist. dr. PROCHÁZKOU z katedry Geodesie se namáhá, aby staroměstský orloj, o němž říkali staří, že je „klínem“ města, byl

celý opět uveden v chod; podal již příslušný návrh na pohyb staročeské části t. zv. čtyřřadvacítníku, který se dnes nepohybuje.

S mladými spolupracovníky diskutuje prof. Kadeřávek o svých problémech a myšlenkách. Starostlivý o denní život a o práci svých mladších spolupracovníků, dovede jim dávat do budoucí práce víru a optimismus v úspěch a vede je tak dál svojí pečlivou rukou. Můžeme proto říci, že prof. Kadeřávek se dožívá významného jubilea životní práce opravdu milován svými žáky a spolupracovníky zejména pro své dobré vlastnosti lidské.

Bořivoj Kepr, Praha.

SEZNAM PRACÍ PROF. ING. DR. FR. KADEŘÁVKA

A. Knihy.

1. Perspektiva, příručka pro architekty, malíře a přátele umění, Praha 1922 (Štenc), stran 109, obr. 96, tab. XXXI.
2. Relief, příručka pro sochaře a architekty, Praha 1925 (Štenc), stran 95, obr. 70.
3. Deskriptivní geometrie, I. díl, Praha, 1929 (JČMF), stran 420, obr. 491. (Společně s J. Klíma a J. Kounovským); 3. vyd. 1954 (ČSAV).
4. Deskriptivní geometrie, II. díl, Praha, 1932 (JČMF), stran 563, obr. 388. (Společně s J. Klíma a J. Kounovským); 2. vyd. 1954 (ČSAV).
5. Geometrie a umění v dobách minulých, Praha, 1935 (Štenc), stran 87, obr. 70.
6. Dodatek a úprava II. vydání knihy J. Klíma a K. Šimek, Kamenofez, Praha, 1950 (Cesta k vědě, sv. 29), stran 100, obr. 82.
7. Technické osvětlení, Praha, 1950, (Cesta k vědě, sv. 55), stran 52, obr. 77.
8. Plochy stavebně inženýrské praxe, Praha, 1950, (Cesta k vědě sv. 58), stran 110, obr. 57, příloh XX.
9. Technická geometrie v lékařství a strojní prothetice. Praha, 1952, (Přírodovědecké nakladatelství), stran 84, obr. 64 (z nich XVI příloh), (společně s K. Havlíčkem).
10. Prostorová perspektiva a reliefy, Praha, 1954, (ČSAV), (spolu s B. Keprem), stran 74, obr. 81.
11. Úvod do dějin rýsování a zobrazovacích nauk, Praha, 1954, (ČSAV), stran 52, obr. 35.

B. Geometrická pojednání.

1. Zcela elementární důkaz Pelzova rozšíření Dandelinovy věty. Časopis 36 (1907), 44–48.
2. Příspěvek k rotačním plochám druhého stupně, Časopis 39 (1910), 255–258.
3. O zvláštní ploše zborcené, Časopis 40, (1911), 21–29, 156–162.
4. Stanovení oskulačních hyperboloidů zborcených ploch třetího a čtvrtého stupně, jež lze jim daným bodem vésti. Časopis 40, (1911), 570–574.
5. O mezi stínu vlastního zborcených ploch šroubových, osvětlených paprsky rovnoběžnými, Rozpravy*, 20 (1911), č. 33, 1–4.

*) Rozpravy II. třídy České akademie věd a umění.

6. Stanovení úvratů eliptické ekvidistanty, *Časopis 41*, (1912), 33–35.
7. Příspěvek k sestrojení společné obalové plochy rozvinutelné dvou obecných ploch druhého stupně, *Rozpravy 21*, (1912), č. 2, 1–11. (Společně s *B. Procházkou*); německý překlad této práce vyšel v *Bulletinu Akademie 21* (1912).
8. Sestrojení kružnic za daných podmínek, *Časopis 41*, (1912), 231–234.
9. O ploše rotační vzniklé rotací šroubovice, *Časopis 41*, (1912), 374–379.
10. O isofotách ploch rotačních druhého stupně, *Časopis 42* (1913), 558–560.
11. O ploše vytvořené šroubovicí, vykonávající pohyb šroubový, *Časopis 43*, (1914), 34–38.
12. O isofengách ploch osvětlených geometrálně nebo středově a zobrazených v průmětech rovnoběžných nebo centrálních, *Časopis 43*, (1914), 169–181.
13. Příspěvek k teorii hyperboly rovnoosé, *Časopis 44*, (1915), 411–415.
14. O kuželosečkových plochách translačních, *Časopis 46*, (1917), 32–38, 170–178.
15. O fokálních kružnicích kuželoseček, *Časopis 46*, (1917), 65–71.
16. O křivkách čtvrtého stupně rodu I. třídy 8., jakož i jejich reciproky. *Časopis 51*, (1922), 165–167.
17. Dvě drobnosti z úloh deskriptivní geometrie, *Časopis 52*, (1923), 56–59.
18. Stanovení kuželoseček, daných vrcholem nebo tečnou vrcholovou, *Věstník*** (1931) č. 18, 1–3.
19. O křivosti křivek součtových, *Věstník* (1937) č. 6, 1–3.
20. Příspěvek ke Steinerově ploše římské, *Věstník* (1938) č. 21.
21. Zevšeobecnění rotačních ploch, *Věstník* (1939) č. 17.
22. Příspěvek k ploše vlnovko-vlnovkovité, *Věstník* (1939) č. 24, 1–3.
23. O součtových plochách čtvrtého stupně, *Věstník* (1948) č. 4, 1–10.
24. Příspěvek k řešení oválu, *Časopis 74*, (1949), D 70–D 72.
25. Příspěvek k nepřímkovým plochám čtvrtého stupně, *Věstník* (1949) č. 14, 1–6.
26. Příspěvek k normálám kuželoseček a ploch druhého stupně, *Časopis 73*, (1948), D 46 až D 49.
27. O skupinách ploch, které mají společné charakteristické vlastnosti. *Časopis 75*, (1951), 277–282.
28. O Aimondově báni, *Časopis 76*, (1951), 195–198.
29. O inverzní ploše plochy kruhovo-kruhové a Scheffersovy bání, *Věstník* (1952) č. 6, 1–6.
30. O plochách se snadno stanovitelnými křivkami největšího spádu vzhledem k dané rovině, *Časopis 78*, (1953), 341–346.
31. Jednoduchý důkaz vět spojených s větou Pelcovou, *Časopis 79*, (1954), 249–251.

C. Ostatní publikace.

1. Jan Sobotka, profesor matematiky na Karlově universitě šedesátníkem, *Časopis 51*, (1922).
2. Jindřich Fügner, 1822–1922. K stým narozeninám prvního starosty Pražské tělocvičné Jednoty Sokol; Sborník vydaný matičí Sokola Pražského, 1922. (Spolu s *V. Minaříkem* a *St. Kafkou*).
3. Relief, *Časopis Dílo*, 1923.
4. Čtvercové síť a malířství, *Cesta k umění* roč. I, (1929).
5. Přístroje k sestrovování perspektiv, *Cesta k umění* roč. II, (1930).

**) *Věstník Královské české společnosti nauk*, tř. II.

6. O plti starých mistrů, Časopis Dílo, 1930.
7. Neobvyklé perspektivy, Cesta k umění roč. II (1931).
8. Dr Miroslav Tyrš, 1832–1932. K stým narozeninám zakladatele Sokolstva, Československá obec sokolská 1932. (Spolu s V. Minaříkem a St. Kafkou.)
9. V kolébce Sokolstva, průvodce budovou Sokola Pražského, I. vydání k IX. sletu. (Spolu se Zd. Bažantem.)
10. Profesor Rudolf Skuherský. Sokol, časopis pro tělesnou a mravní výchovu, 1933.
11. Profesor Rudolf Skuherský, vzpomínka k sedmdesátému výročí úmrtí. Seznam osob Českého vysokého učení technického v Praze (1933).
12. Náčrt dějin způsobů zobrazovacích, 2. sjezd matematiků zemí slovanských (1934).
13. Daniel Schwenter, autor některých spisů rosekruciánských, Věstník (1935).
14. Kinematické vyšetřování pohybů kloubních, Věstník (1937).
15. Josef Mánes u kolébky Sokolstva. Sokol, časopis pro tělesnou a mravní výchovu (1940).
16. Příspěvek k dějinám knihtisku, Věstník (1941).
17. Úvodní slovo do časopisu Národního musea (1946).
18. V kolébce Sokolstva, 2. značně rozšířené vydání, 1947, k XI. sletu a na paměť 85. výročí založení Jednoty. (Společně se Zd. Bažantem.)
19. Významní geometři našeho ústavu, Almanach reálného gymnasia v Praze v Ječné ulici (1948).
20. Příspěvek k národním dějinám deskriptivní geometrie v českých zemích, Věstník (1949).
21. In memoriam Techn. Dr Josefa Kounovského, Časopis 79 (1950).
22. Padesát let práce Pavly Fialové pro Matici Českou, Časopis Národního musea (1953).
23. Rudolf Skuherský jako vysokoškolský učitel. Nejedlého sborník Čs. Akademie věd (1953).

D. Práce neotištěné.

1. Stanovení tečny ke křivce strikční obecné zborcené plochy — 1911, příloha k žádosti o disertaci.
2. Torso článku: Čeští pracovníci v deskriptivní geometrii, pro Tobolkův Das böhmische Volk (1916).

Bořivoj Kepr, Praha.

NÁVŠTĚVY HOSTŮ Z CIZINY

Dne 8. února 1955 přijeli k měsíčnímu studijnímu pobytu do Československa dva vynikající maďarští matematici, členi korespondenti Maďarské akademie věd a doktoři fyzikálně matematických věd LADISLAUS RÉDEI a OTTO VARGA. Jejich návštěva byla uskutečněna v rámci kulturní dohody československo-maďarské. Laureát Kossuthovy ceny L. Rédei je profesorem matematiky na universitě v Segedu (Szeged). Jeho pracovním oborem je theorie čísel a algebra. V matematické obci pražské přednášel dvakrát, a to v pondělí dne 14. února na thema: Nový důkaz Hájosovy věty a v pondělí dne 7. března o zeta funkci v algebře; kromě toho přednášel v úzkém kruhu odborníků o holomorfech okruhů.

Laureát Kossuthovy ceny O. Varga je profesorem matematiky na universitě v Debrecíně (Debrecen). Napsal 33 vědeckých prací z oboru geometrie, zabývá se teorií Finslerových prostorů a studiem vlastností Riemannových prostorů. V matematické obci pražské měl dvě přednášky: Základy Riemannovské geometrie (14. února) a O Riemann-

nových prostorech konstantní křivosti (21. února). Na schůzce s odborníky specialisty přednášel o míře křivosti měrné plochy (Eichfläche) Minkovského prostoru.

Oba vědci navštívili také matematiky v Brně a v Bratislavě, kde přednesli vědecké referáty.

Za jejich pobytu byly navázány četné osobní styky a přátelství; oba maďarští hosté se seznámili s prací našich matematiků, poznali řadu mladých pracovníků i prostředí, v kterém působí. Byla jim dána také příležitost poznat kulturní život v našich zemích. Sami se účastnili diskusí a vědeckých rozhovorů v menších kroužcích specialistů, kde došlo k bohaté výměně zkušeností. To přineslo užitek zejména našim mladším vědeckým pracovníkům.

Jejich návštěva znamená posílení vzájemných styků mezi matematiky československými a maďarskými.

Obsah přednášek prof. L. Rédeie a prof. O. Vargy, které přednesli v Československu, přineseme v příštím čísle Časopisu. J. N.

PŘEDNÁŠKY A DISKUSE V MATEMATICKÉ OBCI PRAŽSKÉ

- 21. 2. 1955: *Otto Varga*, O Riemannových prostorech konstantní křivosti.
- 23. 2. 1955: *Antonín Špaček*, Referát o druhé konferenci o stochastických procesech, konané ve dnech 28. až 30. XII. 1954 ve Wroclavi.
- 5. 3. 1955: *Lászlo Rédei*, Theorie holomorfu pro okruhy.
- 7. 3. 1955: *Lászlo Rédei*, O ζ -funkci v algebře.
- 14. 3. 1955: *Jaroslav Kurzweil*, O stabilitě pohybu. Viz referát na str. 359.
- 21. 3. 1955: *Eduard Čech*, Guido Fubini a projektivní diferenciální geometrie.
- 28. 3. 1955: *Vojtěch Jarník*, O použití Hausdorffovy míry v aritmetice. Viz referát na str. 361.
- 6. 4. 1955: *Václav Dupač*, Numerické metody početní založené na počtu pravděpodobnosti.
- 18. 4. 1955: *Miroslav Fiedler*, Numerické řešení algebraických rovnic.
- 25. 4. 1955: Slavnostní schůze věnovaná 200. výročí založení Lomonosovovy university. Přednášeli: *Eduard Čech*, *Miroslav Katětov*, *Vladimír Kořínek* a *Vojtěch Jarník*.
Redakce.

ČINNOST BRNĚNSKÉHO ODBORU JČMF

Brněnský odbor JČMF pokračoval ve své činnosti pravidelnými čtvrtletními přednáškami a diskusemi.

Konaly se tyto přednášky:

- 9. 12. 1954: *K. Koutský*, Několik pohledů na vývoj sovětské matematiky.
- 1. 3. 1955: *O. Varga*, O diferenciálních invariantech teorie ploch.
- 17. 3. 1955: *M. Novotný*, O Banachových prostorech.
- 7. 4. 1955: *F. Nožička*, Užití teorie polyedrů na problém minimální sítě.

V rámci „Diskusí o nových pracích brněnských matematiků“, které se konají pravidelně každý čtvrtek, byly předneseny tyto referáty:

- 2. 12. 1954: *M. Zlámal*, O charakteristickém determinantu okrajových problémů.
- 9. 12. 1954: *M. Novotný*, Poznámky o reprezentaci částečně uspořádaných množin.

16. 12. 1954: *F. Šik*, Polarita a její užití v theorii grup.
 10. 2. 1955: *M. Ráb*, Asymptotické vlastnosti integrálů dif. lin. rovnice 3. řádu.
 24. 2. 1955: *V. Kudláček*, O svazově uspořádaných grupoidech.
 10. 3. 1955: *K. Svoboda*, O jistých plochách v pětirozměrném prostoru.
 17. 3. 1955: *J. Kopřiva*, Fareyovy zlomky v theorii čísel.
 24. 3. 1955: *M. Sekanina*, Skoroperiodické funkce a representace grup.
 31. 3. 1955: *K. Opluštil*, Množiny s dvěma algebraickými operacemi charakterisujícími sčítání a násobení transfinitních ordinálních čísel.
 7. 4. 1955: *E. Barvínek*, Odhad chyby při výpočtu úplného eliptického integrálu prvního druhu.
 14. 4. 1955: *V. Horák*, O jedné metodě užívané při výpočtu hodnot komplexních kořenů algebraické rovnice.

M. Zlámal, Brno

OBĚŽNÍK VÝBORU JEDNOTY ČESKOSLOVENSKÝCH MATEMATIKŮ A FYSIKŮ

Jednota československých matematiků a fysiků rozesílá svým členům a zájemcům tento oběžník:

Vážení soudruzi, obracíme se ke všem dosavadním členům jakož i k ostatním vědeckým a odborným pracovníkům v oborech matematiky, fysiky a věd příbuzných, abychom podali stručnou zprávu o činnosti *Jednoty československých matematiků a fysiků* v uplynulém období a o plánech na její další práci v rámci nového organizačního začlenění v kulturním životě naší republiky.

Jak známo byla JČMF v dřívějších dobách a zejména za první republiky významnou odbornou společností s velmi starou tradicí (založena r. 1862), která sdružovala vědecké pracovníky a učitele a studenty středních a vysokých škol, aby se hlavně metodami svépomoci starala o rozvoj věd matematických a fysikálních a o dobrou úroveň jejich vyučování. Pro plnění tohoto úkolu podařilo se postupně vybudovat vlastní hospodářskou základnu, kterou v posledních předválečných letech tvořilo zejména nakladatelství JČMF, které vydávalo středoškolské a vysokoškolské učebnice, vědecké monografie a popularizační literaturu, a dílna pro výrobu vědeckých pomůcek pod názvem Fysma. Finanční prostředky plynoucí z této hospodářské činnosti nebyly ziskem jednotlivců, nýbrž JČMF. JČMF je použila na konkrétní plnění svého úkolu v několika směrech.

Tak vydávala Časopis pro pěstování matematiky a fysiky, který nejen že důstojně reprezentoval naši vědu na mezinárodním fóru, ale byl též velmi významným činitelem v domácím vědeckém životě a ve vyučování. Vedle toho JČMF vydávala Rozhledy matematicko-přírodovědecké, které zejména zvyšovaly zájem žáků středních škol o matematiku a fysiku a pomáhaly vyučování na středních školách. Nízká prodejní cena těchto časopisů byla tehdy nutnou podmínkou jejich rozšíření a byla právě umožněna tím, že JČMF užívala uvedených finančních prostředků na krytí schodku časopisů.

Neméně důležité pro rozvoj naší vědy a vyučování bylo vydávání speciálních vědeckých děl našich vědeckých pracovníků v českém jazyce, což vzhledem k poměrně malému okruhu zájemců vyžadovalo rovněž subvencování z vlastních prostředků JČMF.

Vedle toho mohla JČMF vybudovat i významné odborné vědecké knihovny zejména v Praze (přes 10 000 svazků) a v Brně, které byly velkou pomocí při vědecké a pedagogické práci jejich členů.

Za okupace zůstala JČMF organizačním střediskem všech vlasteneckých matematiků a fyziků a na její půdě byla tajně organizována na př. studijní pomoc studentům zavřených vysokých škol a práce na přípravě vysokých škol pro období po skončení války.

Po osvobození naší vlasti Rudou armádou a tím umožněné změny kapitalistického státního zřízení ve zřízení lidově demokratické, jehož cílem je vybudování socialismu, počala se měnit i úloha JČMF v našem kulturním životě. Řadu funkcí zajišťovaných dosud svépomocně JČMF přejímal na sebe stát a socialistický výrobní sektor našeho nového národního hospodářství. Tak i nakladatelství JČMF bylo nejdříve změněno na Přírodovědecké nakladatelství s širším publikačním programem a konečně v r. 1953 se stalo jednou z hlavních složek, z nichž bylo utvořeno nakladatelství nové vrcholné vědecké instituce naší republiky, Československé akademie věd. Rovněž výrobní Fysmy vplynuly do příslušných národních podniků.

JČMF věrna svým pokrokovým tradicím, nejen že tyto změny podporovala a usnadňovala, ale usnesením své valné schůze ze dne 11. dubna 1951 věnovala svůj domovní majetek v Praze II, Žitná 25 státu pro účely tehdy připravované Československé akademie věd a zvláště pro potřeby jejího Matematického ústavu a rovněž svou pražskou knihovnu věnovala Matematickému ústavu ČSAV s tím, že členové JČMF jí budou moci dále užívat a že též ve věnovaném domě budou JČMF poskytnuty místnosti potřebné pro její činnost.

Zřízením ČSAV dostalo se dříve netušeným perspektivám rozvoje vědecké práce konkrétní organizační základny a stalo se jasným, že další činnost JČMF bude vhodně rozvíjet právě v úzké součinnosti s ČSAV, která mezitím přejala plnění některých dřívějších úkolů na úseku věd, o něž dosud pečovala hlavně JČMF.

Tak zejména dřívější Časopis pro pěstování matematiky a fyziky se stal časopisem ČSAV a se zvětšením jeho rozsahu bylo nutno řešit otázku jeho rozdělení. Dnes tedy vychází *Čechoslovackij matematiceskij žurnal*, jako časopis mezinárodní, a domácí *Časopis pro pěstování matematiky*. Obdobně vycházejí dva fyzikální časopisy, mezinárodní *Čechoslovackij fizičeskij žurnal* a domácí *Časopis pro fyziku*, jež všechny jsou pokračováním starého časopisu. Rovněž další vydávání *Rozhledů matematicko-přírodovědeckých* převzalo nakladatelství ČSAV.

Základní důležitost vědy při budování socialismu a zvláště závažná úloha matematiky a fyziky s vědami příbuznými pro rozvoj technických věd a techniky vůbec nyní vyžaduje, aby tyto vědy byly dále co nejvíce rozvíjeny, aby se jejich vyučování stalo jednou z nejdůležitějších a nejúčinnějších složek výchovy nových generací a aby se nové vědecké poznatky stávaly co nejrychleji majetkem širokých kruhů pracovníků a s jejich pomocí pak nejen základem zvyšování techniky, ale i rozkvětu kultury.

V rámci těchto velkých úkolů stává se i další činnost JČMF, jakožto dobrovolné nestavovské organizace, sdružující vědecké a odborné pracovníky, učitele a vyspělejší žáky, nejen ještě mnohem potřebnější než dříve, nýbrž zcela nutnou. Právě nyní, zbavena podstatné části hospodářsko-organizačních starostí, bude se moci JČMF lépe soustředit na plnění uvedených hlavních úkolů v harmonické součinnosti s ostatními organizacemi a orgány k tomu povolanými.

Nové postavení JČMF je charakterisováno též tím, že se stává vědeckou výběrovou společností přidruženou k ČSAV, která bude nadále sdružovat vědecké a odborné pracovníky v oborech matematiky, fyziky, astronomie, geofyziky, meteorologie, geodesie, fotogrammetrie, vědecké fotografie a v oborech příbuzných věd užitých, ať již pracují ve vědecko-výzkumných ústavech nebo ve vývojových či zkušebních zařízeních výrobních, ať na školách vysokých nebo na jedenáctiletkách, či jsou studenty těchto oborů.

V současné době se jedná o změnu dosavadních stanov JČMF tak, aby její nový organizační řád byl dobrou základnou pro uskutečnění aktivní účasti pracovníků nejen ve

velikých městských centrech, ale i na všech ostatních pracovištích. Přípravuje se též valná schůze JČMF, která též určí konkrétnější úkoly a směrnice pro nejbližší dobu.

Následkem toho, že řídicí orgány JČMF byly v poslední době zaujaty hlavně prováděním shora uvedených hlubokých změn ve struktuře a činnosti JČMF, došlo k přechodnému zeslabení spolkové organizační a odborné práce a styku s členstvem, jehož řady nebyly též po jistou dobu doplňovány. Po provedení změn a po vyjasnění další perspektivy činnosti JČMF nastala nyní doba, kdy je třeba organizační a odbornou činnost JČMF nejen opět obnoviti, ale ještě bohatěji rozvinouti.

Dosavadní výbor JČMF, jemuž připadá úkol připravit pracovní plán, jenž by byl přijat jako nový program JČMF, obrací se tedy touto cestou na své členy a na všechny vědecké a odborné pracovníky ve shora uvedených oborech, kteří se chtějí práce v JČMF zúčastniti s výzvou, aby pomohli při přípravě tohoto pracovního plánu svými návrhy a podněty.

Domníváme se, že hlavními úseky odborné práce, jimž má JČMF svými organizačními opatřeními pomáhat, jsou za současné situace stejně tvůrčí vědecká práce jako práce pedagogická.

Poměry v jednotlivých speciálních oborech a na různých pracovištích jsou však dost rozmanité. JČMF by tedy měla svou práci přizpůsobit co nejvíce různým potřebám z těchto poměrů vyplývajícím. Proto bude pro vypracování co nejlepšího a nejrealnějšího plánu práce užitečné, když nám sdělíte také své konkrétní potřeby jak ve vyučování tak ve vědecko-výzkumné práci, jež by JČMF mohla aspoň z části uspokojit.

Jde tu zejména o pořádání vědeckých přednášek, diskusí a pracovních konferencí v určitých vědních oborech nebo k určitým závažným otázkám, o organizaci pomoci učitelům na školách ve spolupráci se školskými úřady a s institucemi, na př. realizováním seminářů o nových učebních osnovách a učebnicích na osmiletých a jedenáctiletých středních školách, aby se usnadnilo správné vyučování podle nich, o seznamování učitelů a jiných odborných pracovníků s nejnovějšími vědeckými poznatky a názory, o vydávání kritických přehledů současně vydávané odborné literatury a pod. Jsme dále přesvědčeni, že bude třeba vydávat spolkový Věstník pro informaci členů, že JČMF by se měla postarati, aby na př. Rozhledy se opět staly časopisem pro podněcování zájmu pro fyziku a matematiku mezi žactvem a pod. Budeme rádi, když se předběžně vyslovíte i k takovým otázkám a navrhnete další vhodná opatření.

Jsme přesvědčeni, že s Vaší pomocí se nám podaří vytvořit z JČMF středisko živé vědecké a pedagogické práce, jež bude spojovat nejvyšší náš vědecký orgán, Československou akademii věd, se všemi vědeckými, pedagogickými a odbornými pracovníky v matematice, fysice a vědách příbuzných a bude tak podstatně napomáhat rozvoji vědy a jejího spojení s praxí v zájmu účinné účasti na úsilí československého pracujícího lidu o socialistickou výstavbu republiky.

*Výbor Jednoty československých
matematiků a fyziků.*

Redakce: Matematický ústav Československé akademie věd Praha II, Žitná 25, tel. 241193. — Administrace: Nakladatelství Československé akademie věd, Praha II, Vodičkova 40, telefon 246241-8. — Vychází čtvrtletně. — Roční předplatné Kčs 48,—, cena jednotlivého sešitu Kčs 12,—. Novinové výplatné povoleno Okresovým poštovním úřadem Praha 022: j. zn. 309-38-Ře-52. — Dohledací poštovní úřad Praha 022. — Tisknou a expedují Pražské tiskárny n. p., provozovna 05 (Prometheus), Praha VIII, Tř. Rudé armády 171. — Vyšlo dne 31. VIII. 1955. D-00647.